

INTERVIEW BRUNO VANDEN BROECKE EN ANNEMIE MORBEE

‘Een gedwongen behandeling voelt soms even erg als een gevangenisstraf’

Bruno Vanden Broecke en Annemie Morbee. © Sebastian Steveniers

Charlotte De Somviele

Ons land telt zo’n 4.000 geïnterneerden, zonder perspectief op re-integratie. Bruno Vanden Broecke en Annemie Morbee geven hen in de theatervoorstelling *Klink* een gezicht. ‘Het zijn niet allemaal Hannibal Lecters light.’

Toeval of niet, Bruno Vanden Broecke duikt de laatste tijd steeds vaker op in geëngageerde rollen. In *Wortels* speelt hij een boer die een uitweg zoekt uit de stikstofcrisis, als host van het tv-programma *Out of office* begeleidde hij mensen met een burn-out en in zijn nieuwe monoloog *Klink* kruipt hij in de rol van een therapeut die geïnterneerde mensen behandelt – psychische patiënten die criminele feiten hebben gepleegd en in een instelling of, bij plaatstekort, in de gevangenis verblijven.

‘We hebben de neiging om wie in een vergeetput zit nog meer te vergeten’

Bruno Vanden Broecke

Toch wil Vanden Broecke tijdens dit interview niet te veel praten en vooral luisteren. Naar Annemie Morbee, auteur en het creatieve brein achter de voorstelling. Op advies van haar buurman, oud-magistraat Henri Heimans die dertig jaar de Gentse Commissie tot Bescherming van de Maatschappij leidde en mee besliste over het lot van duizenden geïnterneerde personen, ging ze in 2020 aan de slag in het Forensisch Psychiatrisch Centrum (FPC) in Gent. In dat *high security* behandelcentrum werkt ze als therapeutisch assistent met geïnterneerden met een hoog hervalrisico. Haar verhalen waren de inspiratie voor *Klink* – symbolisch vernoemd naar de deurklink die vrijheid geeft – al is het stuk zelf volledig fictie.

‘Als ik vertel wat ik doe, dan reageren mensen vaak vol ongeloof’, steekt Morbee

van wal. “Eet jij spaghetti met pedofielen? Kijk jij naar tv met verkrachters?” Ik verschiet ervan dat er nog zo’n vertekend beeld bestaat van geïnterneerden. Het zijn niet allemaal types zoals Dutroux of Hannibal Lecter light. Het merendeel zijn psychisch zieke mensen die eens in hun leven een scheve schaats hebben gereden. Met *Klink* willen we de mens achter de feiten tonen.’

Detentieschade

De problematische omgang met geïnterneerden blijft een van de grootste schandvlekken van ons land. Al tientallen keren werd België veroordeeld door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens omdat geïnterneerden in mensonterende omstandigheden in de gevangenis verblijven, in plaats van in een zorginstelling waar ze recht op hebben. Vaak leidt het tot onomkeerbare detentieschade die hun psychische problematiek nog verergert. In 2016 kwam er een nieuwe wet die het recht op zorg verankerde voor psychisch kwetsbare criminelen. Voor kleinere misdrijven kon men ook niet meer geïnterneerd worden. Het effect was tegen alle verwachting in contraproductief: er werden meer interneringen uitgesproken en er belandden nog meer geïnterneerden in de gevangenis.

Ook wie terecht komt in een behandelcentrum, zoals een FPC, ontwenningssklinik of psychiatrie, is niet altijd beter af. ‘Zo’n gedwongen behandeling voelt soms even erg als een gevangenisstraf’, zegt Morbee. ‘Geïnterneerden worden verplicht om dagen, maanden, jaren over zichzelf te praten, maar op hun opname staat geen einddatum. Voor een moord krijg je pakweg vijftien jaar. Maar als je feiten hebt gepleegd omdat je een paranoïde persoonlijkheidsstoornis hebt, dan weet niemand wanneer je zal genezen en wordt je horizon afgepakt. Bij ons op de afdeling zijn er veel geïnterneerden die al lang vrij zouden zijn, had de rechtbank ze als toerekeningsvatbaar veroordeeld.’

‘Er is ook een catch 22’, vult Vanden Broecke aan. ‘Wie zich in een zorginstelling misdraagt, wordt meteen terug naar de gevangenis gestuurd. Zoals in Monopoly: terug naar start. Dat is een strop rond die mensen hun nek. Het zijn muisjes in een labirint die de juiste weg moeten volgen en bij elke fout nog harder worden gestraft. Zo kan iemand toch niet genezen?’

Vergeetput

Na een verplichte behandeling weer vrijkomen en een plek in de maatschappij of meer laagdrempelige hulpverlening vinden, is allerm minst evident. De FPC’s van Gent en Antwerpen hebben een opnameplicht, maar de psychiatrische klinieken

met een *medium* en *low risk* niet.

Morbee: 'Mensen met een hoog hervalrisico of een zware seksuele problematiek worden door vervolginstellingen vaak geweigerd, ook al dateren sommige feiten al van twintig jaar geleden. Geïnterneerden worden ook vaak gebruikt om een maatschappelijk voorbeeld te stellen. Na een zaak zoals die van Julie Van Espen (*studente die in 2019 vermoord werd door de veroordeelde verkrachter Steve Bakelmans, die slecht werd opgevolgd door justitie, red.*) weten patiënten met zedenfeiten dat ze voor lange tijd geen extra uitgaansvergunningen meer zullen krijgen om familie te bezoeken of een appartement te vinden.'

Volgens Vanden Broecke is het ook onbegrijpelijk dat de Kamer voor de Bescherming van de Maatschappij, die beslist over het lot van geïnterneerden en hun eventuele vrijlating, maar één keer per jaar samenkomt. 'De uitstroom zou veel sneller kunnen, maar dat gebeurt niet. Dat leidt tot extra stress bij mensen die al kwetsbaar zijn. We hebben de neiging om wie in een vergeetput zit nog meer te vergeten.'

In Nederland staat de praktijk al verder. Vanden Broecke en Morbee werden allebei geïnspireerd door de NPO-documentaire *In de TBS*, gemaakt na de moord op studente Anne Faber door een veroordeelde zedendelinquent. Morbee: 'In België ben je toerekeningsvatbaar of je bent het niet. Nederland kent een dimensioneel systeem. Daardoor kunnen ze veel beter op maat werken.'

Wat Morbee zelf zou veranderen op basis van haar ervaring? 'Een geïnterneerde kost in België gemiddeld 400 euro per dag. Investeer dat geld in de eerste duizend dagen van een kind. Als je hoort in welke verschrikkelijke milieus geïnterneerde mensen vaak zijn opgegroeid, dan verbaast het niet dat ze het criminele pad opgaan. Geïnterneerden zijn mensen zoals jij en ik. Het kan iedereen overkomen.'

Klink gaat op 13/10 in avant-première in GC 't Blikveld (Bonheiden). Op tournee door Vlaanderen tot en met 23/12. Alle speeldata via www.jimmiedimmick.be